

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: “Posiadam majątek, posiadam dzieci” – konceptualizacja leksemu “posiadać” na przestrzeni wieków

Author: Julia Piotrowska

Citation style: Piotrowska Julia. (2021). “Posiadam majątek, posiadam dzieci” – konceptualizacja leksemu “posiadać” na przestrzeni wieków. W: W. Wilczek (red.), "Bogactwo Polszczyzny w Świetle Jej Historii. T. 8" (S. 24-37). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

„Posiadam majątek, posiadam dzieci” – konceptualizacja leksemu *posiadać* na przestrzeni wieków

JULIA PIOTROWSKA

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <http://orcid.org/0000-0002-1228-4528>

O becny w tytule tego artykułu leksem *posiadać* jest, w moim odczuciu, istotny nie tylko dla badaczy języka, ale w ogóle dla ludzi i szeroko pojmowanej humanistyki, ponieważ ma bezpośredni związek z powracającym od XIX wieku Frommowskim pytaniem o naturę ludzkiego życia: „Mieć czy być?”.

Tekst stanowi załączkową ilustrację przemian semantycznych tego leksemu. Zdaję sobie sprawę z tego, że w artykule dokonuję pewnego uproszczenia diachronicznego. Chodzi mi jednak nie tyle o analizę ilościową, ile jakościową. Wykazuję tu pewną tendencję związaną ze społecznymi transformacjami mentalnymi, które dokonały się na przestrzeni kilkuset lat, a ilustrują je słowniki oraz dawne i współczesne teksty.

Wart podkreślenia jest fakt, że przemiany semantyczne leksemów zachodzą zarówno w płaszczyźnie systemu leksykalnego, jak i w płaszczyźnie używania i mówienia. Zazwyczaj wpływ na transformacje znaczeniowe mają rozmaite czynniki ekstralingwistyczne (kultura, polityka, ekonomia itd.). Stopniowo, z upływem czasu, zmiany te utrwalają się i zaczynają wchodzić w obręb systemowego znaczenia leksemów. Towarzyszą temu modyfikacje w zakresie konotacji, co ma swoje konsekwencje dla całego systemu leksykalnego polszczyzny (por. Bartol-Jarosińska, 1998).

Teza mojego artykułu brzmi następująco: obecne znaczenie leksemu *posiadać* różni się od znaczeń wytwarzanych w poprzednich wiekach, gdyż nie odnosi się ono już wyłącznie do sfery materialnej, ale także niematerialnej. Moim celem jest naświetlić tę zmianę za pomocą analizy korpusowo-słownikowej.

Przemiany, o których piszę, przypisałaabym zjawisku, które Danna Buttler zdefiniowała jako „przesunięcie dominanty (centrum) znaczenia wyrazu” (Buttler, 1978: 87). Jak pisze: „przesunięcie dominanty jest procesem stopniowym i długotrwałym, gromadzeniem się drobnych modyfikacji rozumienia i użycia wyrazu, a więc przebiegiem odzwierciedlającym rozwój samego pojęcia oznaczanego danym słowem” (Buttler, 1978: 87). W istocie tak jest w przypadku pojęcia oznaczanego leksemem *posiadać*.

Leksem *posiadać* w polszczyźnie XVI wieku

W *Słowniku polszczyzny XVI wieku* leksem *posiadać* w zdecydowanej większości przypadków odnosił się do władania terenami lub krainami, zaś człowiek *posiadający* mógł realizować *posiadanie* na różne sposoby, co widać w takich połączeniach jak: *jawnie posiadać*, *posiadać dzielnością swą*, *posiadać słownie*, *posiadać śmieie*, *posiadać podstępem*. Można było też *wejść w posiadanie* czegoś (SXVI¹). Posiadało się zarówno własność publiczną, jak i prywatną, ale w tym drugim przypadku chodziło oczywiście o ziemię, majątek rodzinny². Na marginesie warto tutaj wspomnieć również o tym, że Aleksander Brückner pisze w swoim *Słowniku etymologicznym*, iż dawnym synonimem słowa *posiadanie* było *dzierżenie*, co również wywołuje określone konotacje (SBr). Wiesław Boryś odnotowuje

¹ Wykaz wszystkich zastosowanych skrótów znajduje się w *Źródłach* na końcu artykułu.

² Ma to oczywiście związek z kwestiami historycznymi, gdyż w wieku XVI bogactwo człowieka było wyznaczone przez posiadanie ziemi i cennych ruchomości, rzadziej były to przedmioty użytku osobistego.

następujące znaczenie leksemu: „od XV w. ‘właściciel’. Nazwa wykonawcy czynności od *posiadać* od XV w. ‘mieć coś do użytkowania albo na własność’” (SBo). Dobrze jest odszukać w tym kontekście także współczesnych wyrażen synonimicznych dla *posiadam coś*. Tutaj proponowałabym: *coś do mnie przynależy, ja coś pozyskuję / pozyskałam*. Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN podpowiada, że *posiadacz*, czyli sprawca czynności *posiadania*, to innymi słowy *właściciel*. *Posiadać coś* mogłoby więc oznaczać również ‘mieć coś na własność’ (SWBPWN).

Zasadniczo, szesnastowieczne *posiadanie* odnosiło się do zagarniania terenów, do przejmowania na własność królestwa, narodu, dynastii – często przemocą, siłą lub dzięki wrodzonym predyspozycjom przywódczym. Główną cechą semantyczną leksemu *posiadać* w szesnastowiecznej polszczyźnie była więc ‘władczość’.

Taki stan rzeczy ma oczywiście swoje uzasadnienie historyczne. Warto tutaj zwrócić szczególną uwagę na kwestie społeczno-gospodarcze. *Posiadanie* przez chłopów terenów miało bezpośredni wpływ na gospodarkę całego kraju – im większą powierzchnię gruntu otrzymała dana grupa, tym lepsze panowały nastroje i tym mniejsza była skłonność do wywoływania konfliktów (Małowist, 1973). Także wielkość i ranga posiadanych ziem warunkowały prestiż, status społeczny i jakość bytu szlachcica, całej rodziny lub grupy społecznej.

Leksem *posiadać* w polszczyźnie wieków XVIII i XIX

Istotne przemiany semantyczne zachodzą około 200 i 300 lat później. Przyglądając się tekstom reprezentującym polszczyznę osiemnasto- i dziewiętnastowieczną, da się dostrzec nieco inny wymiar *posiadania*. Przede wszystkim pojawiają się nowe desygnaty i nowe walencje.

By zilustrować tę tezę, posłużę się przykładami. Oto fragmenty tekstów pochodzących z wieku XVIII³:

1. *Zdrowie i czerstwość droższa jest nad wszelakie złoto i lepiej być silnym i mocnym na ciele niż posiadać niezmierne bogactwa* (Włocki, 1753).
2. *Polacy mają wadę jeszcze ślepego naśladowania, co skutkiem jest małego myślenia i rozważania rzeczy. Ponieważ mamy jedną sprawę z Francuzami, chcemy koniecznie posiadać jednakowe zapasy, jednakowe wojsko, jednakowe pasje, i zdaje nam się iż bez tego nie dojdziemy swego celu* (Pawlikowski, 1800).
3. *Ten naprzód Księstwo Ruskie posiadać począł, Lwów opanował* (Pruszczyk, 1773).
4. *Jeżeli zaś przemysł ludzki rzekę lub potok z dawnego jej biegu zwróci, nowe jej koryto dając; tędy toż a nie dawne graniczyć między niemi będzie: w którym to więc razie do dawnego koryta majątność ta, w której się ono zostaje, zupełne prawo mieć, a nowego tak jakby było dawnem, brzeg sobie przyległy posiadać ma* (Zaborowski, 1786).
5. *[...] aby Osoby, które przez urzędy w Narodzie posiadane zaradzić temu mogą, potrzeby Krajowej miały obraz* (Ostrowski, 1786).
6. *Podpisany nabywszy dziedzictwa dóbr przyrzeczonych i do posiadania onych przychodząc, zapłacił tę sumę [...]* (Piaskowski, 1776).

Da się zauważyć, że w ciągu dwóch wieków rozwoju języka struktura pojęciowa *posiadać* zasadniczo nie uległa znacznym rozszerzeniom w porównaniu z wiekiem XVI. W warstwie podstawowej *posiadanie* wciąż odnosiło się bowiem do dóbr materialnych, choć już z mniejszym naciskiem na ziemię i tereny, a bardziej na bogactwo, pieniądze. W osiemnastowiecznych źródłach wykazywał łączliwość leksykalną z pełnieniem jakiegoś urzędu, a więc w obręb profilowanego zbioru modeli kognitywnych (Evans, 2009) wszedł także schemat wiedzy związany z administracją i polityką.

³ W przykładach zachowano oryginalną pisownię.

Nieco inaczej rzecz przedstawia się już pod koniec XVIII wieku oraz w wieku XIX. W źródłach z tych czasów można odnaleźć takie przykłady językowe:

7. *Czy za niewinnego uznany, czy wypędzony, zawsze jednak ludzi świątłych i pocztiwych będę posiadał szacunek* („Gazeta Krakowska”, 28.08.1799).
8. [...] *dusze czyste, poświęcone Chrystusowi, rozumieją, posiadają nadzieję swego duchowego uszczęśliwienia* [...] (Zapartowicz, 1793).
9. *Mówią i nie bez słusznego powodu, że kto obok swego poznał i inne języki, stał się o tyle razy człowiekiem więcej, ile języków posiada* (Zmorski, 1867).
10. *Hotel posiada około 60-ciu, wygodnie i elegancko urządzonych numerów, [...], wraz z pościelą* (Szmideberg, 1880).
11. *Dorożki pierwszej klasy posiadają chorągiewki czerwono-żółte* (Szmideberg, 1880).
12. *Osoby posiadające świadectwa ubóstwa* (Szmideberg, 1880).
13. *Warszawa, jak w ogóle każde wielkie miasto, posiada tę właściwość, że można w niej tanim stosunkowo kosztem „zadawać” jasnopańskiego szyku* (Szmideberg, 1880).
14. *Przed wydrukowaniem książki zasypywano nas wielkim mnóstwem rad i wskazówek; na nieszczęście, ledwie setna ich część posiadała wartość praktyczną* (Szmideberg, 1880).

Na uwagę zasługuje tutaj również tytuł książki autorstwa Franciszka Kamińskiego (1884): „Jak dawno wiemy o tem iż rośliny płeć posiadają?”.

W porównaniu z wiekiem XVIII, widać wyraźnie, że do profilowanego zbioru modeli kognitywnych dla leksemu *posiadać* zaczęły dołączać także schematy powiązane z wartościami (*posiadać wartość praktyczną*), cechami (*posiadać chorągiewki*), właściwościami biologicznymi (*posiadać płeć*), ze stosunkiem emocjonalnym do drugiego człowieka (*posiadać szacunek*) oraz z umiejętnościami (*posiadać języki* w znaczeniu ‘władać nimi’). Pierwsze ważne przemiany semantyczne pojęcia *posiadać* zaczęły być widoczne w XIX stuleciu. Kolejne, rewolucyjne transformacje dokonują się dziś.

Leksem *posiadać* we współczesnej polszczyźnie

Współczesne interpretacje i realizacje leksemu *posiadać*, inaczej niż w ubiegłych wiekach, odnoszą się do osobowości, wartości i osób. W ostatnich dziesięcioleciach szczególnie widać, że zmiany semantyczne w obrębie tego konkretnego leksemu stanowią ilustrację przemian mentalnych i społecznych, szczególnie w obrębie tzw. cywilizacji zachodniej. Erich Fromm pisze, że przemiany semantyczne związane z leksemem *posiadać* to nie tylko zjawisko czysto lingwistyczne, ale też filozoficzne, socjologiczne. Coraz częściej *posiadanie* zastępuje *bycie*, a codzienne wypowiedzi stanowią zwierciadło, w którym odbija się ta powszechna tendencja. Cytując za Frommem: „Chodzi mi [...] mianowicie o dwa modi egzystencji, dwa odmienne rodzaje odniesienia do siebie i świata, dwa różne typy charakteru, które [...] określają odpowiednio całość ludzkiego myślenia, odczuwania i działania” (Fromm, 2012: 42)⁴. A oto współczesne przykłady:

15. Szeroko zakrojone badania nad szczęściem wykazały, że posiadanie dzieci nie uszczęśliwia ludzi (Pawlak, 2016).
16. Pracodawcy nie oczekują od absolwentów już tylko wiedzy teoretycznej, bowiem w ich opinii samo jej posiadanie nie jest gratyfikacją samą w sobie (Donaj, 2017a).
17. Ideaty jak wiadomo powszechnie nie istnieją, jednak prawdą jest, że każda organizacja chciałaby mieć w swoich strukturach pracownika posiadającego najlepsze kwalifikacje na rynku (Donaj, 2017b).
18. [...] Rekruter musi się dowiedzieć nie tylko co kandydat może zaproponować firmie ze swojej strony od zaraz – a więc jakie posiada umiejętności i wiedzę [...] (Donaj, 2017b).
19. Zajęcia teoretyczne i praktyczne szkolenia ratowników wodnych prowadzi ratownik wodny, posiadający co najmniej trzyletnie

⁴ Takie podejście zbieżne jest zresztą z założeniami semantyki kognitywnej, której obiektem zainteresowania są nie tylko pojedyncze wrażenia, ale całość ludzkiego doświadczenia.

- doświadczenie w wykonywaniu działań ratowniczych [...] (Krajowa Rada Sportu i Ratownictwa, 2018).*
20. *Zasadne jest postawienie pytania skąd Pan Ireneusz Stachowiak posiada informacje z postępowania przygotowawczego [...] (Fijałkowski, 2018).*
 21. *Były kłopoty, a jest dramat. Barcelona posiada tylko dwóch stoperów. Katalońskie media oszalały na punkcie Krzysztofa Piątka. Ba, podobno działacze Barcelony poważnie myślą o zakupie Polaka... Pewnie ten transfer byłby bardziej realny, gdyby nasz rodak był stoperem, a nie napastnikiem (Burzyński, 2018).*

Po tych przykładach widać, że posiadanie nie odnosi się już wyłącznie do przedmiotów, terenów, cech biologicznych i pojęć abstrakcyjnych (takich jak władza), ale także bezpośrednio do samego człowieka – zarówno w rozumieniu jednostkowym, jak i społecznym. *Posiada się* cechy, które definiują wartość jednostki na rynku pracy, podobnie jak urządzenia (np. telefony komórkowe) *posiadają* pewne funkcje, wyróżniające je spośród innych, podobnych produktów elektronicznych. W wielu wpisach blogowych na temat dzietności terminy *opieka nad dzieckiem* lub *rodzicielstwo* występują zamiennie z *posiadaniem dziecka*. Podobnie ma się rzecz z wiedzą oraz z informacją. Fromm pisze w swoim słynnym dziele: „Zasadniczy cel naszej edukacji polega na wyszkoleniu ludzi, by traktowali wiedzę jako własność” (Fromm, 2012: 64). W innym miejscu: „Różnicę między modus posiadania i modus bycia w sferze wiedzy wyrażają dwa sformułowania: Posiadam wiedzę oraz Poznają. Posiadanie wiedzy oznacza zdobywanie i zachowywanie informacji, poznawanie zaś jest czymś funkcjonalnym, elementem procesu twórczego myślenia” (Fromm, 2012: 62–63).

Chciałabym w sposób dedukcyjny uargumentować wagę i zakres przesunięć semantycznych w obrębie leksemu *posiadać* na przykładzie *posiadać wiedzę*. Uznaję, że skoro użytkownicy języka faktycznie traktują wiedzę jak przedmiot, to powinny istnieć również inne ślady tej zależności i takie rzeczywiście istnieją. Jeśli wiedzę można mieć na własność, to można ją także – podobnie jak w przypadku dóbr materialnych – sprzedać, kupić lub się nią

wymienić. Współczesne znaczenie tego leksemu oczywiście także uwzględnia – by znów posłużyć się terminem z zakresu językoznawstwa kognitywnego – pewien scenariusz czy też skrypt, a konkretniej scenariusz zdarzenia handlowego. Występują bowiem, zwłaszcza w dyskursie marketingowym i coachingowym, takie połączenia leksykalne, jak: *sprzedawać wiedzę* (czyli przekazywać ją na szkoleniach), *wymieniać się wiedzą i doświadczeniami*, *kupować wiedzę* (czyli inwestować w książki i szkolenia) itd.

Zasadniczo, gdyby realizować Frommowski *modus* bycia, należałoby dokonać pewnych przekształceń strukturalnych. Zamiast *posiadam dzieci*, powiedzieć: *jestem rodzicem*⁵; zamiast *posiadam wykształcenie wyższe*, powiedzieć *jestem wykształconym człowiekiem*; zamiast *posiadam opinię*, powiedzieć: *uważam, że* itd. Idąc dalej, wiedza lub doświadczenie nie są więc czymś, co charakteryzuje byt danego człowieka, ale są czymś, co stanowi o jego zasobach – są one oddzielone, odseparowane od jednostki. Z kolei *posiadanie dziecka* stanowi pewną aktywność, z której można czerpać przyjemność lub nie, i którą można podejmować lub z niej świadomie rezygnować.

Powróć jednak do wątku użycia leksemu *posiadać* w stosunku do osób: czy można uznać, że w języku stopniowo zaznacza się pojęciowa dehumanizacja, odczłowieczenie podmiotu? W ograniczonym wciąż stopniu, ale wydaje się, że tak. Wystarczy przyjrzeć się zdaniom, które – co warto zaznaczyć – pochodzą także ze źródeł naukowych:

22. *Zapewne wielu pracodawców nie posiada pracowników, którzy potrafiliby dokonać fachowego i właściwego wyboru. Jak wspomniałam wcześniej, zaledwie 7% firm posiada dział personalne* (Wacławska, 2008: 129).

⁵ Oczywiście, trzeba również wziąć pod uwagę kwestie związane ze stylem i stylizacją. Wśród badaczy językoznawstwa, w dyskusji po wygłoszeniu referatu, pojawiły się głosy, że *posiadać* zamiast *mieć* nie jest przejawem mentalnej przemiany (przejście od *być* do *mieć*), a raczej pozostałością po stylu kancelaryjno-urzędowym, gdy leksem *posiadać* zdaje się brzmieć bardziej doniosłe i poważniej niż *mieć*, na zasadzie analogicznej do słynnego pleonazmu *miesiąc marzec*.

23. *Ponad połowa spośród badanych placówek [...] w ogóle nie posiada pracowników etatowych* (Lachiewicz, Matejun, 2010: 332).

Najbardziej skrajnie przedstawia się ten przykład:

24. *Posiadamy pracowników wykwalifikowanych i nie wykwalifikowanych pod wynajem* (<https://lokalneoferty.pl/firma-posiada-pracownikow-pod-wynajem,o8889> [data dostępu: 04.11.2018]).

Wniosek jest więc następujący: współcześnie rozumiane i wykorzystywane w języku potocznym i oficjalnym *posiadanie* różni się od znaczeń wytwarzanych w poprzednich wiekach. Ten leksem nie odnosi się już wyłącznie do sfery materialnej, ale odnosi się także do niematerialnej, związanej w sposób bezpośredni z człowiekiem oraz z jego sferą „być”. Połączenia leksykalne, które zaprezentowałam w ostatniej części mojego artykułu, wskazują w stopniu umiarkowanym na tendencję do stopniowej dehumanizacji człowieka na płaszczyźnie językowej⁶. Przez „dehumanizację” mam na myśli odejście od humanistycznego spojrzenia na człowieka oraz – pośrednio – na wytwory jego umysłu. Dehumanizujące jest „posiadanie” pracowników i dzieci. Ponadto w dzisiejszej rzeczywistości językowej „posiadamy” miłość, czas, umiejętność, wiedzę, a więc wszystko to, co w poprzednich wiekach nie było ujmowane w umysłowe ramy „posiadania”. Realizuje się w moim odczuciu słynna teza Sapira-Whorfa, odnosząca się do relatywizmu językowego powiązanego z językiem grupy społecznej – w tym przypadku grupy, którą wielu badaczy kultury (Jean Baudrillard, Zygmunt Bauman i inni) nazwało „społeczeństwem konsumpcyjnym”. Dowodów na odczłowieczanie można doszuki-

⁶ Wniosek ten, choć arbitralnie brzmiący, ma uzasadnienie także w innych badaniach, które prowadzę w ramach przygotowywania rozprawy doktorskiej, poświęconej zjawisku tzw. polszczyzny konsumpcyjnej. Okazuje się, że podobne wnioski można wysnuwać także w odniesieniu do innych leksemów, takich jak na przykład *zasoby* (przejście od zasobów materialnych do zasobów ludzkich).

wać się nie tylko w przestrzeni badań lingwistycznych, ale także w innych naukach humanistycznych. Do podobnych wniosków już kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt lat temu dochodzili badacze tacy jak Neil Postman, Benjamin Barber, George Ritzer oraz oczywiście przywoływany tu wielokrotnie Erich Fromm.

Opozycyjna interpretacja zebranego materiału badawczego opiera się na założeniu, że *posiadanie* to po prostu wyraz modny, często nadużywany nie tylko w języku oficjalnym, ale także w odmianie potocznej.

Źródła i literatura

Źródła

- Boryś W., 2005: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków – **SBo**.
- Brückner A., 1985: *Słownik etymologiczny języka polskiego* (IV). Warszawa – **SBr**.
- Wilczewska K., Woronczakowa L., red., 1999: *Słownik polszczyzny XVI wieku*. T. 27: *Poł–Posiwieć*. Warszawa. Dostępny w internecie: <http://kpbc.umk.pl/publication/17781> [data dostępu: 07.03.2017] – **SXVI**.
- Wiśniakowska L., oprac., 2007: *Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN*. Warszawa – **SWBPWN**.
- Burzyński B., 2018: *Były kłopoty, a jest dramat. Barcelona posiada tylko dwóch stoperów*, 17.10.2018. Dostępne w internecie: <http://weszlo.com/2018/10/17/byly-klopoty-a-dramat-barcelona-posiada-dwoch-stoperow/> [data dostępu: 30.10.2018].
- Donaj A., 2017a: *Nowa definicja doświadczenia zawodowego*, 4.07.2017. Dostępne w internecie: <https://hrownia.pl/artykuly/blog/Anna--Donaj-/nowa-definicja-doswiadczenia-zawodowego> [data dostępu: 04.11.2018].

- Donaj A., 2017b: *Proces rekrutacji widziany oczami rekrutera*, 3.12.2017. Dostępne w internecie: <https://hrownia.pl/artykuly/blog/Anna--Donaj-/2017-12-03-88325200> [data dostępu: 04.11.2018].
- Fijałkowski D., 2018: *Jacek Olech pyta: – Skąd pan Ireneusz Stachowiak posiada informacje z postępowania przygotowawczego?* „Gazeta Pomorska”, 11.09.2018. Dostępne w internecie: <https://pomorska.pl/jacek-olech-pyta-skad-pan-ireneusz-stachowiak-posiada-informacje-z-postepowania-przygotowawczego/ar/13484917> [data dostępu: 04.11.2018].
- „Gazeta Krakowska”, 28.08.1799. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/gazeta-krakowska-1799-nr-69-28-sierpnia,MTUzMTQzNjU/2/#info:bookmarks> [data dostępu: 30.10.2018].
- Krajowa Rada Sportu i Ratownictwa, 2018: *Jak rozumieć doświadczenie kadry szkoleniowej?* Dostępne w internecie: <http://www.krsir.pl/nasze-publicacje/dzis-pytanie-dzis-odpowiedz/47-jak-rozumieć-doswiadczenie-kadry-szkoleniowej> [data dostępu: 04.11.2018].
- Lachiewicz S., Matejun M., 2010: *Współczesne koncepcje zarządzania produkcją, jakością i logistyką*. Łódź.
- Ostrowski T., 1786: *Prawo Kryminalne Angielskie*. T. 1. Warszawa. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/prawo-kryminalne-angielskie-t1,NjkyNzUxNjg/36/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Pawlak M., 2016: *Posiadanie dzieci nie czyni ludzi szczęśliwymi*, 14.12.2016. Dostępne w internecie: <https://parenting.pl/posiadanie-dzieci-nie-czyni-ludzi-szczesliwymi> [data dostępu: 04.11.2018].
- Pawlikowski J., 1800: *Czy Polacy wybić się mogą na niepodległość?* Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/czy-polacy-wybic-sie-moga-na-niepoelleglosc,NzQ0NDkxNDk/13/#info:search:Polacy%20maj%C4%85%20wad%C4%99%20jeszcze%20%C5%9Blepego%20na%C5%9Bladowania> [data dostępu: 04.11.2018].
- Piaskowski M., 1776: *Author Podaney Noty przeciwko Kommissyi w interessie Fortuny niegdy Ur. Piotra Potockiego wyjednaney, iż onę na doświadczeniu Praw Kraiowych przy odbyciu licznych w Rzplitey Funkcyi nabytym, tudzież na prawdzie (którą bez naruszenia zwykł zachować) gruntował, to przyłącza objaśnienie*. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/author-podaney-noty-przeciwko-kommissyi-w-interestie-fortuny-niegdy-ur-piotra-potockiego,ODQ4ODkzOTM/5/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Pruszczyk P.J., 1737: *Forteca Monarchow y całego Krolestwa Polskiego Duchowna, z Zywotow Świętych tak iuż Kanonizowanych y Beatyfikowanych*,

- iako też świątobliwie żyjących Patronow Polskich, Takze Z Obrazow Chrystusa Pana y Matki Iego Przenayświętszey [...].* Kraków. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/forteca-monarchow-y-calego-krolestwa-polskiego-duchowna-z-zywotow-swietych-tak-iuz,Njc5ODUxMzk/153/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Szmideberg I., 1880: *Illustrowany przewodnik po Warszawie: ozdobiony planem miasta, widokami piękniejszych gmachów i miejscowości, galeryą typów warszawskich i szkicami charakterystycznymi. Rok 1.* Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/illustrowany-przewodnik-po-warszawie-ozdobiony-planem-miasta-widokami-piekniejszych-Mzc3MjAwNTk/32/#info:metadata> [data dostępu: 04.11.2018].
- Wacławowska P., 2008: *Jak dobrać bezbłędnych pracowników: czyli minimalizowanie ryzyka osobowego na etapie poprzedzającym nawiązanie stosunku pracy.* Warszawa.
- Włocki J.F., 1753: *Grzesznik Pokutujący, Zbawiennemi Ducha Przenayświętszego Namowami Pobudzony, Albo Kazania W Archipresbyeralnym Kościele Panny Maryi w Krakowie in circulo: Pod czas wielkiego Jubileuszu Roku 1751.* Kraków. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/grzesznik-pokutuiacy-zbawiennemi-ducha-przenayswietszego-namowami-pobudzony-albo,Njk4MzM3MDk/124/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Zaborowski I., 1786: *Geometria praktyczna.* Warszawa. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/jeometrya-praktyczna,NzExNzg2MTg/386/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Zapartowicz A., 1793: *Nauki Czyli Kazania Na Święta roczne Boga Rodzicy Niepokal: Poczętey Naysw: Maryi Panny.* T. 2. Kalisz. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/nauki-czyli-kazania-na-swietaroczne-boga-rodzicy-niepokal-poczety-naysw-maryi-panny,Njk0NjI1NzA/310/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- Zmorski R., 1867: *Stanowisko jego w literaturze polskiej.* W: *Materiały do biografii Karola Libelta zebrane przez Józefa Łepkowskiego*, s. 75. Dostępne w internecie: <https://polona.pl/item/materiały-do-biografii-karola-libelta-zebrane-przez-jozefa-lepkowskiego,NjYzMTI0OTE/152/#info:metadata> [data dostępu: 30.10.2018].
- <https://lokalneoferty.pl/firma-posiada-pracownikow-pod-wynajem,08889> [data dostępu: 04.11.2018].

Literatura

- Bartol-Jarosińska D., 1998: *Zagadnienia leksykalno-semantyczne*. W: *Nauka o języku dla polonistów*. Red. S. Dubisz. Warszawa, s. 305–330.
- Baudrillard J., 2006 (1970): *Spółczesność konsumpcyjna. Jego mity i struktury*. Tłum. S. Królak. Warszawa.
- Buttler D., 1978: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*. Warszawa.
- Evans V., 2009: *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*. Tłum. M. Buchta, M. Cierpisz, J. Podhorodecka, A. Gicala, J. Winiarska. Kraków.
- Fromm E., 2012 (1976): *Mieć czy być?* Tłum. J. Karłowski. Poznań.
- Iwasiński Ł., 2015: *Spółczesność konsumpcyjna w ujęciu Zygmunta Baumana*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 4, s. 3–22.
- Kleszczowa K., 2005: *Poziomy głębokości zmian językowych*. W: *Zielonogórskie seminaria polonistyczne*. Red. S. Borawski. Zielona Góra, s. 117–129.
- Małowist M., 1973: *Z problematyki wzrostu gospodarczego Europy Środkowo-Wschodniej w późnym średniowieczu i na początku XVI wieku*. „Przeгляд Historyczny”, T. 64, nr 4, s. 655–680.
- Millet A., 1982 (1921): *O następstwach zmian języka*. Tłum. H. Dwuznik. W: *Semiotyka dziś i wczoraj*. Red. J. Pelc, L. Koj. Wrocław, s. 244–249.
- Polański K., red., 2003: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław.

Julia Piotrowska

“I possess property, I possess children” –
the conceptualization of the lexeme *posiadać* over the centuries

Summary

This paper illustrates the semantic transformations of the lexeme *possess* (*posiadać*) – from land ownership to experience (present in modern job applications). The author focuses not only on the diachronic dictionary-corpus analysis, but most of all on the contemporary understanding of ownership, pointing to the most common valencies. The thesis of the article is as follows: the present meaning of the concept of possessing is radically different from the meanings

produced in previous centuries, because for the first time in history it does not refer only to the material sphere, but also to the immaterial, or even axiological (to possess children, to possess knowledge) one. This, in turn, is related to the development of the so-called “Consumer Polish”, which the researcher analyzes in her doctoral dissertation. This particular type of Polish appears today in a colloquial form and reflects significant mental changes (according to the theory of cognitive linguistics).

Key words: language of consumption, semantic transformations, lexicology, cognitive linguistics, conceptualization

Юлия Пётровска

„Я имею имущество, имею детей” –
концептуализация лексемы *posiadać* на протяжении веков

Резюме

Данная статья иллюстрирует изменение семантики лексемы *posiadać* (*иметь*) – начиная с землевладения, заканчивая приобретённым опытом (в таком значении лексема встречается в современных заявлениях о приёме на работу). Автор сосредотачивается не только на диахроническом словарно-корпусном анализе, но прежде всего на современном понимании лексемы *posiadać*, обращая при этом внимание на наиболее часто встречающиеся в настоящее время её валентности. Тезис статьи заключается в следующем: современное значение понятия *posiadać* в значительной степени отличается от значений, сформированных в прошлые века, поскольку впервые в истории оно не относится исключительно к материальной сфере, но также и к нематериальной или даже к аксиологической (*posiadać dzieci, posiadać wiedzę*). Это, в свою очередь, связано с развитием так наз. польского языка общества потребления, который автор исследует в своей кандидатской диссертации. Эта особая разновидность польского языка встречается сегодня в разговорной речи и является отражением существенных ментальных изменений (согласно теории когнитивной лингвистики).

Ключевые слова: язык потребления, семантические изменения, лексикология, когнитивная лингвистика, концептуализация